

Mr. sc. Ante Vuković, stečajni upravitelj

STEČENA PRAVA NA POMORSKOM DOBRU

UDK: 347.79 (497.5)

Primljeno: 1. 02. 2009.

Pregledni znanstveni rad

Predmet ovog rada je analiza stečenih prava na pomorskom dobru u dva slučaja: 1. u slučaju stečajnog postupka na nekretninama (objektima) stečajnog dužnika, a koji se nalaze na pomorskom dobru, te 2. u slučaju dodjele prvenstvene koncesije društvima nastalim pretvorbom društvenih poduzeća luka.

Iz cijelog teksta proizlazi nesporan zaključak: svi nesporazumi između Republike Hrvatske, odnosno lučkih uprava s jedne te trgovačkih društava s druge strane, trebaju se riješiti na miran način (sporazumno) poštivajući, prije svega Ustav. Sudski su sporovi, u pravili dugotrajni i ne doprinose razvoju pomorskog dobra kao općeg dobra od interesa za RH.

Ključne riječi: *stečena prava, pomorsko dobro, Republika Hrvatska*

1. UVOD

Ustav Republike Hrvatske (dalje: Ustav):¹

a) jamči za prava stečena ulaganjem kapitala koja se ne mogu umanjiti zakonom niti drugim pravnim aktom (čl. 49. st. 4.), te

b) zabranjuje monopole (čl. 49. st. 2.).

Ipak, zakonom je moguće u posebnim slučajevima (kada je to u interesu Republike Hrvatske) ograničiti ili oduzeti vlasništvo, ali uz naknadu tržišne vrijednosti (čl. 50. st. 1.). Ustavom je pak jasno određeno koje su stvari od interesa za Republiku Hrvatsku i radi toga imaju njezinu osobitu zaštitu (čl. 52.). Te stvari su: more, morska obala i otoci, vode, zračni prostor, rudno bogastvo i druga prirodna bogastva, ali i zemljište, šume, biljni i životinjski svijet, drugi dijelovi prirode, nekretnine i stvari od osobitog kulturnoga, povijesnoga, gospodarskog i ekološkog značenja (st. 1.). Način na koji ta dobra mogu upotrebljavati i iskorištavati ovlaštenici prava na njima i vlasnici, te naknada za ograničenja kojima su podvrgnuti određuje se zakonom (st. 2.).

To znači da se u odnosu na te stvari (opća dobra) uspostavljaju posebna pravila² s tim da dotadašnjim vlasnicima pripada pravo na naknadu od Republike

¹ Narodne novine, br. 124/2000. (pročišćeni tekst).

² O tome opširnije: Nikola Gavella, Tatjana Josipović, Igor Gliha, Vlado Belaj i Zlatko Stipković, *Stvarno pravo*, Zagreb, 1998., str. 58.

Hrvatske kao u slučaju potpunog izvlaštenja³ jer im je stvar stavljena izvan prometa prinudnim oduzimanjem.⁴

Dakle, vlasništvo je zakonom moguće i ograničiti i oduzeti, ali jedino na način i pod pretpostavkama kako je uređio Ustav vodeći, pri tom računa da je ograničenje ili oduzimanje u interesu Republike Hrvatske te uz naknadu tržišne vrijednosti. Značajno

je istaknuti da su dio pravnog poretka naše države i Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Rim, 4. studenoga 1950.) i Protokoli br. 1., 4., 6., 7. i 11. uz tu Konvenciju (Pariz, 20. ožujka 1952.)⁵ i da su ti međunarodni ugovori po pravnoj snazi iznad domaćih zakona.

Za ovaj rad naročito je interesantan institut stečenih prava. Za pravnu teoriju stečeno pravo znači osiguranje primjene načela: a) pravičnosti, b) zakonitosti te c) pravne sigurnosti, osobito kada se želi donošenjem novih pravila derogirati ili bez pravne zaštite lišiti već stečena subjektivna prava.⁶ U praksi pak postoje značajna odstupanja od pravnih pravila pa se traže sporedni putevi kako bi se izbjegla obveza i naknadilo u punom iznosu onoga čija se prava sužavaju ili ograničavaju. Nema dvojbe da je najpravičnije rješenje isplata tržišne cijene u gotovom novcu vlasniku koji dokaže valjan način stjecanja.⁷

Koja su stečena prava vlasnika nekretnina na pomorskom dobru (opće dobro od interesa za RH) u slučajevima: a) kada je nad društvom koje obavlja gospodarsku djelatnost u luci posebne namjene (brodogradilišnoj luci) otvoren stečajni postupak i b) prilikom dodjeljivanja prvenstvene koncesije za upravljanje suprastrukturnim i infrastrukturnim objektima u luci te korištenje lučkog područja?⁸

³ Ibid, str. 491.

⁴ Tako Arsen Bačić, *Komentar Ustava Republike Hrvatske*, Split, 2002., str. 148. o čl. 50. Ustava. Posebno ističe da je eksproprijacija dopuštena „samo ukoliko je zakonom izrijekom predviđena, a ista se može ostvariti samo u općem interesu i samo uz pravičnu naknadu.“

⁵ Pročišćeni tekst Konvencije s protokolima objavljen je u Narodnim novinama, Međunarodni ugovori br. 6/99 i 9/99, a ispravak u br. 8/99. Protokoli 12. i 13. ratificirani su Zakonom od 11. studenoga 2002. g. i uobjavljeni u Narodnim novinama, Međunarodni ugovori br. 14/02 (Vidi Sanja Zagrajski, *Zaštita prava vlasništva u postupcima izvlaštenja pred europskim sudom za ljudska prava*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 45, 3/2008., str. 505.-523.

⁶ Vidi Pravni leksikon, Zagreb, 2007. g., str. 1526. pojam „stečena prava.“

⁷ U pravnoj teoriji postoje različita stajališta o tome što znači „valjan način stjecanja“. Smatramo da je, u slučaju stjecanja određenih prava na pomorskom dobru kroz povijest najprimjerenije taj pojam vezati s pojmom „valjanost pravnog posla“ kako ga definira Pravni leksikon na str.1738.-1739. To je dakle „svojstvo pravnog posla da udovoljava zakonom predviđenim pretpostavkama: pravna i poslovna sposobnost stranaka; valjano i suglasno očitovanje volje; moguća, dopuštena, određena ili određiva činidba.“

⁸ Važno je istaknuti i najnovije zakonsko rješenje prema kojem vlasnik građevine izrijekom nema pravo na naknadu za građevinu koja je izgrađena bez akta na temelju kojega se može graditi prema posebnom propisu (čl. 8. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izvlaštenju, Narodne novine, br. 79/06).

2. STEČAJNI POSTUPAK NAD DRUŠTVOM KOJE IMA IMOVINU NA POMORSKOM DOBRU

2. 1. Uvod

Jedna od najznačajnijih radnji koje stečajni upravitelj mora poduzeti, odmah nakon preuzimanja dužnosti sadržana je u početnim odredbama Stečajnog zakona (dalje: SZ).⁹ To je: sastaviti početno stanje imovine dužnika (čl. 25. st. 1. t. 4. SZ), odnosno definirati stečajnu masu¹⁰ iz koje će se namiriti vjerovnici. U većini slučajeva zakonski zastupnik stečajnog dužnika neće moći u cijelosti ispuniti tu svoju obvezu jer ne postoji uredna, ažurna i točna evidencija prava i obveza.¹¹ Dodatnu poteškoću izazivaju stečajevi trgovačkih društava koja imaju imovinu na pomorskom dobru. Načelno se radi o lukama posebne namjene, najčešće o brodogradilišnim lukama.¹²

Problem je stvarnopravni kao i obveznopravni.

Što se tiče stvarnopravnog stanja moguće je da se u bilancama društava nalaze čak i zemljište te objekti sagrađeni na tom zemljištu bez obzira što se radi o općem dobru koje po svojim osobinama ne može biti u vlasništvu niti jedne fizičke ili pravne osobe pojedinačno tj. riječ je o *res extra commercium* (stvar izvan prometa).¹³ Ipak, najčešće se u bilancama iskazivala novčana vrijednost objekata sagrađenih na zemljištu koje predstavlja pomorsko dobro ali pod stavkom „ dugoročna ulaganja“, a ne pod stavkom „nekretnine“. ¹⁴ Tako je Hrvatski fond za privatizaciju, u pretvorbi pravnih osoba koje su imale imovinu na pomorskom dobru vrednovao ulaganje u objekte kao stečeno pravo i imovinu.¹⁵ Nadalje, daljnji problem u stečajnim postupcima je i činjenica da se pomorsko dobro nije evidentiralo u javnim očevidnicima, prije svega u zemljišnim knjigama (nedostatak publicitetne funkcije knjiga) ¹⁶ te katastru. Propisi nisu sadržavali odredbu o obveznosti upisa

⁹ Narodne novine br. 44/96, 29/99, 129/00, 123/03 i 82/06. Stečajni postupak provodi isključivo sud i on je posebna vrsta izvanparničnog postupka s osobitostima koje ga razlikuju od parničnog postupka, ali i od izvanparničnog postupka u užem smislu. Stečajni i ovršni postupak su dva različita i odvojena postupka s tim da im je zajednička nit namirenje vjerovnika prisilnim putem. (V. Andrija Eraković, *Stečajni zakon s komentarom i primjerima*, Zagreb, 1997., str. 3.).

¹⁰ Stečajna masa obuhvaća cjelokupnu imovinu stečajnog dužnika u vrijeme otvaranja stečajnog postupka te imovinu koju on stekne tijekom stečajnog postupka (čl. 67. SZ) a ona služi namirenju troškova stečajnog postupka te tražbina vjerovnika stečajnog dužnika, odnosno tražbina čije je namirenje osigurano određenim pravima na imovini dužnika.

¹¹ SZ je u čl. 4. naveo stečajne razloge koji se, u praksi ne poštuju pa stečajni upravitelj zatekne stanje dugogodišnje nesposobnosti za plaćanje i prezaduženosti.

¹² Pojam „brodogradilišna luka“ se koristi u pozitivnopravnom propisu, tj. u Zakonu o pomorskom dobru i morskim lukama dok se pojam „brodogradilište“ koristio u povijesnopravnim izvorima tj. Zakonu o morskim lukama.

¹³ U bilanci L d.d. u stečaju iz S. su i zemljište i sagrađeni objekti, tj. sadržane su novčane vrijednosti zemljišta i objekata .

¹⁴ Pravno stajalište Državnog odvjetništva Republike Hrvatske Građansko-upravni odjel, broj: M-301/04 od 8. ožujka 2004. g. (dalje: Odvjetništvo), str. 1. - 3.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Zemljišne knjige uživaju javnu vjeru i imaju dokaznu snagu javnih isprava pa se smatra da one

općih dobara u zemljišnik, a niti je za stjecanje statusa pomorskog dobra kao općeg dobra bio nužan upis u zemljišne knjige.¹⁷ Upis oznake pomorskog dobra ima pravni učinak samo u slučaju davanja koncesije,¹⁸ koja se može dati nakon što je utvrđena granica pomorskog dobra i provedena u zemljišnim knjigama,¹⁹ a temeljem zahtjeva državnog odvjetništva kao jedine ovlaštene osobe.²⁰

Na sva ta pitanja mora odgovoriti stečajni upravitelj stečajnim vjerovnicima u vrlo kratkom roku tj. već na izvještajnom ročištu.²¹ Naime, upravitelj je dužan na izvještajom ročištu predložiti radnje o daljnjem tijeku stečajnog postupka, a vjerovnici mogu, kao ekonomski vlasnici stečajnog postupka (gospodari imovine)²² odlučiti o:

istinito i potpuno odražavaju činjenično i pravno stanje zemljišta (čl. 8. Zakona o zemljišnim knjigama, NN, br. 91/96, 68/98, 137/99, 73/00, 114/01. i 100/04)). S tim u vezi zanimljivo je stajalište Jadranka Juga, *Primjena načela zakonitosti i načela povjerenja u zemljišne knjige kod upisa prava na pomorskom dobru*,

Zbornik radova „Pomorsko dobro“, Zagreb, 2005., str. 166., kada ističe da se „nitko ne može pozivati na povjerenje u zemljišne knjige ako se radi o prijenosu stvarnih prava na nekretninama koje su pomorsko dobro... u svim takvim slučajevima radi se o izostanku pretpostavke valjanog pravnog posla, a vrlo često i o nedostatku dobre volje, ukoliko je iz same zemljišne knjige moglo biti vidljivo da se radi o pomorskom dobru.“ Nadalje, isti autor naglašava da „upis u zemljišne knjige nije konstitutivnog značaja za stjecanje statusa pomorskog dobra, a pitanje naknade prema propisima o izvlaštenju je ovisno o tome radi li se o valjanoj pravnoj osnovi stjecanja takve nekretnine“ (Ibid, st. 157.). Na kraju, Jug se zalaže za „sustavnu uknjižbu pomorskog dobra“ (Ibid, str. 166.).

¹⁷ V. Snježana Frković, *Pomorsko dobro i praksa sudova te uloga države i Državnog odvjetništva*, Zbornik radova “ Pomorsko dobro”, Zagreb, 2005., str. 183.

¹⁸ Čl. 7. Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama (Narodne novine, br. 158/2003, stupio na snagu 15. listopada 2003.g., te 100/04. i 141/06).

¹⁹ Vidi Dragan Bolanča, *Pravni status morskih luka kao pomorskog dobra u Republici Hrvatskoj*, Split, 2003..(dalje:BOLANČA) na str. 69. navodi : “Granice lučkog područja kao dio pomorskog dobra isključivo su ograničene prostorno na dio kopna i mora koji je u funkciji obavljanja lučkih djelatnosti”. Dakle nikako ne stoji tvrdnja da je granica pomorskog dobra jednaka granici lučkog područja.

²⁰ Prema odredbi čl. 10. Pravilnika o evidentiranju i obilježavanju pomorskog dobra (NN, br. 29/05, dalje: Pravilnik), ovlaštena geodetska tvrtka dostavit će izrađeni geodetski elaborat iz čl. 5. tog Pravilnika Županijskom povjerenstvu na potvrđivanje da je geodetski elaborat izrađen u skladu s aktom o utvđivanju granica pomorskog dobra. Tijelo nadležno za katastar zemljišta pregledat će i potvrditi da je geodetski elaborat izrađen u skladu s važećim propisima, te po službenoj dužnosti obavijestiti županijsko povjerenstvo za granice pomorskog dobra, naručitelja geodetskog elaborata i nadležno državno odvjetništvo. Nadalje, prema odredbama čl. 13. i 14. Pravilnika, geodetski elaborat provodi se u katastru zemljišta i katastru nekretnina temeljem zahtjeva državnog odvjetništva, a o provedenom geodetskom elaboratu katastarski ured rješenjem obavještava pored ostalih stranaka, županijsko povjerenstvo za granice pomorskog dobra, naručitelja geodetskog elaborata i nadležno državno odvjetništvo. Napokon, po čl. 16. Pravilnika katastarski ured o provedenom geodetskom elaboratu obavještava po službenoj dužnosti nadležni zemljišnoknjižni odjel općinskog suda prijavnim listom za zemljišnu knjigu, kopijom katastarskog plana s ucertanim dosadašnjim i novouspostavljenim stanjem i primjerkom konačnog rješenja donesenog u upravnom postupku.

²¹ Najprije se održava ispitno ročište (na kojem se ispituju prijavljene tražbine) pa tek onda izvještajno ročište s tim da između posljednjeg dana roka za prijavljivanje tražbina (određuje ga stečajni sudac u rješenju o otvaranju stečajnog postupka) i ispitnog ročišta ne smije proteći manje od osam dana niti više od dva mjeseca (čl. 55. st. 1. SZ).

²² Cilj stečajnog postupka je skupno namirenje vjerovnika stečajnog dužnika, unovčenjem njegove imovine i podjela prikupljenih sredstava vjerovnicima (čl. 2. SZ). Radi toga je i logično da se vjerovnici nazivaju i ekonomski vlasnici postupka.

a) nastavku poslovanja dužnika, b) o načinu unovčenja imovine stečajnog dužnika te c) donijeti sve druge odluke (čl. 55. SZ).²³

2. 2. Odluka vjerovnika o nastavku poslovanja

U situaciji kada stečajni vjerovnici donesu odluku o nastavljanju poslovanja stečajnog dužnika u lukama za posebne namjene (na podlozi izvješća stečajnog upravitelja o gospodarskom položaju dužnika) stečajni upravitelj je dužan voditi poslovanje (tada uz zastupstvo obavlja i poslovodstvo). Za njega je najpovoljnija (idealna) varijanta uređeni odnosi u odnosu na stvari te koncesijski ugovor (obveznopravni odnos između davatelja i primatelja koncesije).²⁴ To znači da su, prije njega uspješno riješena sva sporna pitanja iz Pomorskoga zakonika (dalje: PZ),²⁵ Zakona o izmjenama i dopunama Pomorskog zakonika (dalje: ZID PZ1),²⁶ Zakona o izmjenama i dopunama Pomorskog zakonika (dalje: ZID PZ2),²⁷ Zakona o morskim lukama (dalje: ZML),²⁸ Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama (dalje: ZPDML), te Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama²⁹. U ovakvoj pravnoj poziciji stečajni upravitelj mora samo uredno izvršavati ugovorne obveze (prije svega plaćati koncesijsku naknadu), a može s trećim osobama zaključiti i ugovore o zakupu³⁰ (na određeno vrijeme) dijela prostora koji ne koristi u svojem radu (u pitanju je *akcesorno pravo*, tj. prestankom glavnog prestaje i sporedno pravo). Napokon, stečajni upravitelj ima mogućnost i izraditi stečajni plan,³¹ a stečajni će sudac donijeti rješenje o zaključenju stečajnog postupka čim rješenje o potvrđi toga stečajnog plana postane

²³ Tako Eraković op. cit., str. 55.

²⁴ Niti jedan pravni propis koji se bavi pomorskim pravom nije odredio da bi samo otvaranje stečajnog postupka bilo opravdani razlog za oduzimanje ili prestanak koncesije. Smatramo da je to dobro rješenje jer se ovlašteniku koncesije daje mogućnost daljnjeg korištenja pomorskog dobra ukoliko uredno izvršava obveze. U slučaju da davatelj koncesije ima potraživanje prema primatelju (ovlašteniku) koncesije on ima pravni interes prijaviti svoju tražbinu kao stečajni vjerovnik (čl. 70. SZ). U slučaju da postoji ugovor o koncesiji koji se nastavlja nakon što je stečajni postupak pokrenut davatelj koncesije je vjerovnik stečajne mase (čl. 87. SZ). U praksi je moguće da u trenutku otvaranja stečajnog postupka između davatelja i ovlaštenika koncesije postoji parnični spor u svezi ugovora o koncesiji. Prema čl. 212. Zakona o parničnom postupku taj postupak se prekida kada nastupe pravne posljedice otvaranja stečajnog postupka.

²⁵ Narodne novine br. 17/94, stupio na snagu dana 22. ožujka 1994. g. s tim da su stupanjem na snagu Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama (Narodne novine br. 158/2003, stupio na snagu dana 15. listopada 2003. g.) prestali važiti članci 48.-80., članak 190. stavak 2., članak 1017. i 1018. i članak 1038. i 1039.

²⁶ Narodne novine br. 74/1994, stupio na snagu dana 26. listopada 1994. g., prestao važiti dana 15. listopada 2003. g.

²⁷ Narodne novine br. 43/96, stupio na snagu 08. lipnja 1996. g. a prestao važiti dana 15. listopada 2003. g.

²⁸ Narodne novine br. 158/95, stupio na snagu 1996. g., a prestao važiti dana 15. listopada 2003. g.

²⁹ Narodne novine br. 141/06, stupio na snagu osmog dana od objavljivanja u Narodnim novinama (27. 12. 2006.).

³⁰ V. Dragan Bolanča, *Za sklapanje ugovora o zakupu s trećom osobom koncesionar ne treba ničiju suglasnost*, "Poslovni tjednik", Zagreb, br. 78, 2003., str. 68.

³¹ Vidi čl. 213. – 265. SZ-a.

pravomoćno (čl. 254. SZ-a). Stečajni vjerovnici će stečajnim planom biti, barem dijelom namireni u svojim tražbinama.

2. 3. Obustava poslovanja i unovčenje stečajne mase

U praksi je najčešće situacija sasvim drugačija, tj. ne postoje sređeni imovinskopravni odnosi, stečajni dužnik vodi sporove oko stvarnih prava, nema ugovora o koncesiji i nema veće stečajne mase. U takvoj pravnoj stvari stečajni će upravitelj u pravilu u svojem izvješću za izvještajno ročište predložiti vjerovnicima obustavu poslovanja dužnika (ako je dužnik uopće poslovao) te stečajnom sucu prijaviti obustavu stečajnog postupka zbog nedosatnosti stečajne mase.³² Upravitelj zapravo nema pravnog interesa za davanje ponude za natječaj za dodjelu koncesije jer je postojeća stečajna masa nedovoljna za plaćanje koncesijske naknade kao i ostalih troškova korištenja pomorskog dobra³³ čak i u slučaju da je granica za luke posebne namjene bila utvrđena sukladno Uredbi o postupku dodjele koncesije i načinu određivanja granice za luke posebne namjene,³⁴ ali se ta utvrđena granica pomorskog dobra u pravilu nije provedena u zemljišnim knjigama.³⁵

2. 4. Sudski put kao jedini način zaštite stečenih prava

Kao što smo vidjeli na početku rada, Hrvatski fond za privatizaciju (dalje:Fond) je temeljem čl. 42. Zakona o pretvorbi društvenih poduzeća³⁶ izdavao konačno rješenje (protiv njega se mogao pokrenuti upravni spor) o tome koje su nekretnine

³² Čl. 203. do 211. SZ-a.

³³ Drugačija bi situacija bila da je društvo, a prije otvaranja stečajnog postupka (otvoren 2001. g.) zatražilo i dobilo **prioritetnu koncesiju** temeljem čl. 65. ZML. Ovlaštenik je naime mogao odluku o davanju na korištenje pomorskog dobra u luci posebne namjene (sukladno Zakonu o pomorskom i vodnom dobru, lukama i pristaništima, NN, br. 19/74., 39/75., 17/77. i 18/81) prijaviti, u roku od šest mjeseci računajući od dana trećeg oglasa u „Narodnim novinama“ nadležnom Županijskom uredu za pomorstvo i zatražiti odluku i ugovor o koncesiji (O tome opširnije: Bolanča, str. 101.).

³⁴ Narodne novine, br. 108/96 od 23. prosinca 1996. g.

³⁵ Koncesija na pomorskom dobru može se dati nakon što je utvrđena granica pomorskog dobra i provedena u zemljišnim knjigama (čl. 7. ZPDML). Dakle, moraju se ostvariti kumulativno oba uvjeta: a) granica mora biti utvrđena I b) granica pomorskog dobra mora biti provedena u zemljišnim knjigama. U protivnom, ne postoje pravne pretpostavke za pokretanje postupak koncesioniranja. Upravo takvo je I stajalište Ministarstva mora, turizma, prometa i veza, Klasa: UP/II-342-01/07-01/15 Ur. broj: 530-04-07-2 od 02. travnja 2007.g. (dalje: Ministarstvo) koje je **poništilo Odluku** ŽP SDŽ, o koncesiji na pomorskom dobru u svrhe korištenja luke posebne namjene-brodogradilišne luke na dijelu k.o. Sumartin, klasa: 022-04/04-02/183, Ur.broj: 2181/01-02/04-01 od 20.srpnja 2004. g.(dalje: Odluka). Ministarstvo je poništilo Odluku jer "...dade se nesporno zaključiti da granica lučkog područja nije upisana u katastar, da nije proveden geodetski elaborat, a što je suprotno Zakonu o pomorskom dobru i morskim lukama, te da ista nije provedene u zemljišnim knjigama, a što je uvjet za davanje odluke o koncesiji prema Zakonu o pomorskom dobru i morskim lukama". Ministarstvo, nadalje upućuje ŽP SDŽ da je " dužno provesti upis predmetne granice lučkog područja u odgovarajući katastar na temelju prethodno izrađenog geodetskog elaborata, te istu provesti u zemljišnim knjigama i tek onda provesti javno prikupljanje ponuda i Odluku o koncesiji za predmetnu luku posebne namjene".

³⁶ Narodne novine br. 19/91., 83/92., 94/93., 2/94., 3/95. i 21/96.

procijenjene u vrijednost društvenog kapitala pojedinog trgovačkog društva. U točki II. rješenja Fonda se navodi da ono služi za potrebe upisa nekretnina u zemljišne knjige, odnosno polaganja u knjige isprava. Temeljem toga rješenja, kao i izvotka iz zemljišnih knjiga nadležnom općinskom sudu mogao se uputiti prijedlog za radi uknjižbe prava vlasništva nekretnina. Praksa sudova bila je različita, od usvajanja do odbijanja prijedloga. U razdoblju od 1993. do 1995. g. bio je najveći broj upisa prava vlasništva u zemljišne knjige nekretnina na pomorskom dobru.³⁷ Nakon 1995.g. Fond je promijenio pravila³⁸ te nekretnine (zemljište i objekte na zemljištu) procijenjivao kao ulaganja, a što je bilo uzrok novih nesporazuma i sporova.³⁹

U stečaju L. d.d. u stečaju S., sud je odbio prijedlog za uknjižbu (zemljišta i objekata na zemljištu) uz obrazloženje da je „...općepoznato je da su nekretnine navedene u prijedlogu i ispravama... **u naravi pomorsko dobro**“. U obrazloženju se još navodi: “Prema odredbama čl. 3. Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama (NN 158/03) pomorsko dobro je opće dobro od interesa za Republiku Hrvatsku, te kao takvo u smislu čl. 3. ZV-a na istom se ne može stjecati pravo vlasništva, a ni bilo koje drugo stvarno pravo, a kako je to određeno i čl. 5. st. 2. Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama“.⁴⁰ Na izjavljenu žalbu⁴¹ odgovorio je Županijski sud u S. na način da je potvrdio rješenje o odbijanju upisa.⁴² Iz obrazloženja odluke vrijedi citirati: „ Iz sadržaja prijelaznih i završnih odredbi i to čl. 359. do 365. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima proizlazi da jedna od pretpostavki pretvorbe jest da je stvar sposobna biti predmetom prava vlasništva, osim kad je posebnim propisom određeno drugačije. Pa, kako je pomorsko dobro, prema odredbi čl. 5. st. 2. Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama (Narodne novine broj 158/03) **stvar izvan prometa**, to je nedvojbeno da se po odredbama Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima ne može izvršiti pretvorba prava korištenja na nekretninama na pomorskom dobru, zbog čega nije mogla biti provedena ni zatražena uknjižba“.

³⁷ Usp. Draško Lambaša, *Stjecanje prava vlasništva i drugih stvarnih prava nad objektima igradenima na pomorskom dobru*, „Pravo i porezi“, Zagreb, br. 1. 1999., str. 57. On navodi da je Fond objavio popis od 187 tvrtki u kojima su „pretvoreni“ objekti na pomorskom dobru.

³⁸ Sukladno Uputi za primjenu čl. 1. st. 3. Zakona o pretvorbi društvenih poduzeća (Narodne novine br.42/95 od 23.06.1995.g.) prema kojoj Fond izdaje rješenje „ kojim se utvrđuju nekretnine koje su procijenjene u vrijednost društvenog kapitala u postupku pretvorbe temeljem Zakona o pretvorbi društvenih poduzeća“ (čl. 1. Upute).

³⁹ Tako Dubravka Vukmanović: *Pretvorba i privatizacija na pomorskom dobru*, Zbornik ra dova „ Pomorsko dobro“, Zagreb, 2005., str. 125.

⁴⁰ Posl. br. Z-2328/03 na Općinskom sudu u S.

⁴¹ Glavni žalbeni razlozi bili su čl. 107. st. 1. i 108. st. 1. Zakona o zemljišnim knjigama. U bitnom, za odlučivanje o prijedlogu za upis mjerodavno je stanje u času kad je taj prijedlog stigao zemljišnoknjižnom sudu te da ne postoje zapreke za upis predlagatelja jer utemeljenost prijedloga proizlazi iz podnesenih isprava i te isprave imaju potreban oblik.

⁴² Rješenje br. GŽ-1425/05 od 3. studenoga 2005. g.

Jedini preostali pravni put (jer izvanredni pravni lijek nije moguće konzumirati) je podnošenje Ustavnom sudu RH **ustavne tužbe**⁴³ zbog povrede ustavnog prava iz čl. 29., a u svezi čl. 3. i čl. 118. st. 3. Ustava i radi toga stečajni postupak nije moguće zaključiti dok Ustavni sud ne riješi predmet.⁴⁴

U slučaju neuspjeha u ustavnopravnoj zaštiti preostaje tužba za naknadu za uložena sredstva u tuđu stvar⁴⁵ za što je stvarno nadležan trgovački sud.⁴⁶ Stečajni se postupak, istina tada može zaključiti, s tim da upravitelj nastavlja poslove u korist stečajne mase. Ukoliko uspije u sporu za isplatu **naknade za uložena sredstva u tuđu stvar** stvorit će se pretpostavke za naknadnu diobu (čl. 199.-202. SZ).

⁴³ Institut ustavne tužbe uređen je Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 49/02 – pročišćeni tekst). Ustavni zakon u čl. 62. stavka 1. Ustavnog zakona propisuje da svatko može podnijeti Ustavnom sudu ustavnu tužbu ako smatra da mu je pojedinačnim aktom tijela državne vlasti, tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave ili pravne osobe s javnim ovlastima, kojima je odlučeno o njegovim pravima i obvezama ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela, povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda zajamčena Ustavom, odnosno Ustavom zajamčeno pravo na lokalnu i područnu samoupravu; stavkom 2. istog članka određeno je da ako je zbog povreda ustavnih prava dopušten drugi pravni put da se ustavna tužba može podnijeti tek nakon što je taj pravni put iscrpljen;

Stavak 3. određuje da se u stvarima u kojima je dopušten upravni spor, odnosno revizija u parničnom ili izvanparničnom postupku, pravni je put iscrpljen nakon što je odlučeno i o tim pravnim stvarima. Iz navedene odredbe slijedi da je iscrpljenost pravnog puta jedna od pretpostavki za podnošenje ustavne tužbe. Ispunjavanje te pretpostavke je nužno da bi podnijeta ustavna tužba bila upućena u ustavnosudski postupak, a radi donošenja odgovarajuće odluke na sjednici Suda. Neiscrpljenost pravnog puta razlog je za odbacaj ustavne tužbe kao nedopuštene (Stajalište Ustavnog suda RH, broj: U-III-1532/2004 od 15. lipnja 2004. g.). Dakle, za podnošenje ustavne tužbe, u pravilu moraju biti ispunjene dvije pretpostavke: a) iscrpljen pravni put i b) povreda ustavnog prava. Dodatno, ustavna se tužba može podnijeti u roku od 30 dana računajući od dana primitka odluke koja se osporava.

⁴⁴ Rješenje o zaključenju stečajnog postupka dostavlja se sudu ili kojem drugom tijelu koje vodi upisnik dužnika pravne osobe. Brisanjem iz upisnika stečajni dužnik kao pravna osoba prestaje postojati (čl. 196. SZ). U konkretnom slučaju to znači da u slučaju usvajanja ustavne tužbe neće biti pravne osobe stečajnog dužnika ako se stečaj zaključi i dužnik se izbríše iz upisnika Trgovačkog suda .

⁴⁵ Zakon o obveznim odnosima (NN, br. 17. ožujka 2005., g. a stupio na snagu dana 1. siječnja 2006. g. s tim da se odredbe čl. 2. st. 1.-3. i čl. 29. st. 2.-6. i st. 8. počinju primjenjivati nakon isteka dvije godine od dana stupanja na snagu ovog Zakona, tj. od 1. siječnja 2008. g.) uredio je to pitanje u Glavi IX. Izvanugovorni obvezni odnosi; Odjeljak 2. Stjecanje bez osnova; čl. 1111. na način : „Kada dio imovine neke osobe na bilo koji način prijeđe u imovinu druge osobe, a taj prijelaz nema osnove u nekom pravnom poslu, odluci suda, odnosno druge nadležne vlasti ili zakona, stjecatelj je dužan vratiti ga, odnosno, ako to nije moguće, naknaditi vrijednost postignute koristi“(st. 1.) te „Pod prijelazom imovine razumijeva se i stjecanje koristi izvršenom radnjom“(st. 2.).

⁴⁶ Prema odluci revizijskog suda, tj. rješenju Vrhovnog suda RH, br. Revt-52/03-2 od 15. travnja 2003.g. u slučaju kada tužitelj M. d.d. M., protiv tuženice (RH – Ministarstvo pomorstva, prometa i veza RH) traži nadoknadu za uložena sredstva u tuđu stvar radi se o imovinsko-pravnom zahtjevu iz članka 210. Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine, broj 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/99). Za suđenje o takvom zahtjevu **nadležan je sud, a ne drugo domaće tijelo tj. Ministarstvo pomorstva, prometa i veza RH** kakvo su pravno shvaćanje imali Trgovački sud u Splitu kada je donio rješenje od 18. veljače 2000. g. broj P-1471/97 o svojoj nenadležnosti, ukinuo provedene radnje i odbacio tužbu te Visoki trgovački sud u Zagrebu kada je rješenjem br. Pž-2602/00 potvrdio odluku prvostupanjskog suda (sud drugog stupnja oglasio se nenadležnim temeljem čl. 16. st. 2. Zakona o parničnom postupku, a u svezi s čl. 72. Pomorskog zakonika, NN, br. 17/94, 74/94 i 43/96).

Dakle, zakonodavac nije u posebnom zakonu (to je ZPDML kao *lex specialis* u odnosu na sve druge zakone) izrijekom propisao što će se, kada je nad trgovačkim društvom otvoren stečajni postupak dogoditi s pravima stečajnog dužnika: a) ulaganjima u objekte sagrađene na pomorskom dobru, b) koncesijom te c) nastavkom poslovanja.

Bila je vrlo zanimljiva i vrlo praktična inicijativa Odvjetništva⁴⁷ prema Vladi Republike Hrvatske od koje se, na žalost odustalo. Naime, Odvjetništvo je na podlozi čl. 49. st. 1., 2. i 4. Ustava RH (kojima se jamči zaštita prava stečenih ulaganjem), htjelo zaštititi prava stečajnih dužnika nastala na ulaganjima (kao određena stečena prava) na način da se dopusti prijenos prava iz ulaganja izvršenih u ove objekte sklapanjem ugovora koji ne bi imao stvarnopravni učinak (ne bi se prenosila stvarna prava) već samo obveznopravni.

Prema stajalištu Odvjetništva „pravnim poslom ne bi se stjecalo pravo vlasništva na objektu niti kakvo drugo stvarno pravo, već samo pravo na posjed objekta i daljnu isplatu neamortizirane vrijednosti objekta ako se posjed izgubi“. Naravno, subjekt koji bi isplatio ulaganja (koja tada predstavljaju stečajnu masu za isplatu vjerovika) morao bi ishoditi koncesiju jer bez koncesije ne bi imao pravni osnov za gospodarsko korištenje pomorskog dobra. Sa prijenosom koncesije morao bi se složiti davatelj koncesije (čl. 35. ZPDML-a).

Ukoliko pak onaj tko je otkupio vrijednost ulaganja (javna dražba je najpogodniji način prodaje) ne bi dobio koncesiju imao bi pravo tražiti od RH da mu isplati neamortiziranu vrijednost objekta (ono što je on uplatio na račun stečajnog dužnika).

Ovakav način rješavanja prava društava na pomorskom dobru u stečajnom postupku (što smatramo dobrim rješenjem jer doprinosi ekonomiji stečajnog postupka i brzom namirenju vjerovnika) očigledno nije pao na plodno tlo kod zakonodavca. Dužnik će svoje pravo morati postići isključivo kroz parnični postupak tužbom protiv RH za naknadu za ulaganja u tuđu stvar. Taj će postupak zasigurno biti dugotrajan,⁴⁸ a stečajni će se vjerovnici namiriti desetak godina od dana otvaranja stečajnog postupka.

⁴⁷ Vidi *supra* bilj. br. 12.

⁴⁸ Kao podloga za takvo razmišljanje je ustavna tužba koju je stečajni dužnik L. d.d. u stečaju pokrenuo početkom 2006. g., a Ustavni sud RH o njoj još nije odlučio niti nakon tri godine (Ustavni sud donosi oduke u pravilu u roku od najviše godinu dana). Jedan od razloga za nedonošenje odluke svakako je i pretrpanost predmetima, ali delikatnost ustavne tužbe.

3. PRVENSTVENA KONCESIJA ZA LUČKE DJELATNOSTI I KORIŠTENJE OBJEKATA INFRASTRUKTURE I SUPRASTRUKTURE NA LUČKOM PODRUČJU

3. 1. Uvod

ZML izrijeком ne definira institut prvenstvene koncesije, nego se u prijelaznim i završnim odredbama⁴⁹ određuju materijalni i formalni preduvjeti za dobijanje toga statusa te prava koja ima ovlaštenik koncesije.⁵⁰

Iz navedenog proizlazi nesporan zaključak da je prvenstvena koncesija „prva koncesija koja se mora dodijeliti trgovačkom društvu nastalom pretvorbom društvenog poduzeća luka, bez javnog natječaja, samo na osnovu njegova pisanog zahtjeva.“⁵¹

Dakle, ona je, prije svega stečeno pravo trgovačkog društva nastalog pretvorbom da i dalje može, na vrijeme od 12 godina⁵² nastaviti: a) obavljati djelatnosti koje je obavljalo prije pretvorbe, b) koristiti postojeće objekte koje je koristilo do pretvorbe.⁵³

Postoje i djelomice drugačije stajalište tj. da ZML društvima nastalim pretvorbom omogućuje obavljanje svih lučkih djelatnosti bez ograničenja i nastavak korištenje lučkih objekata (na podlozi pisanog zahtjeva).⁵⁴ Postoje i potpuno različita stajališta tj. da ZML uopće ne ograničava pravo na obavljanje

⁴⁹ Preciznije, čl. 60, 61, 62. i 63. ZML-a.

⁵⁰ Na temelju Zakona o pretvorbi društvenih poduzeća (Narodne novine, br. 19/91) pretvoren je samo dio društvenih poduzeća luka. Uredbom o izmjeni i dopuni Zakona o pretvorbi društvenih poduzeća (Narodne novine br. 45/92) i Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o pretvorbi društvenih poduzeća (Narodne novine br. 83/92) izmjenjen je čl. 1. Zakona o pretvorbi društvenih poduzeća na način da se on ne primjenjuje se na društvena poduzeća osnovana temeljem posebnih propisa. U konkretnom slučaju to je Zakona o pomorskom i vodnom dobru, lukama i pristaništima (Narodne novine, br.19/74, 39/75, 17/77 I 18/78). Zato Lambaša i ističe da društvena poduzeća luke u lukama javnog prometa pretvorbu obavljaju na način da im **“u vrijednost društvenog kapitala (imovine) za pretvorbu ulazi samo pokretna imovina (ne i objekti izgrađeni na pomorskom dobru), s tim da od lučke uprave dobivaju prvenstvenu koncesiju za 12 godina za obavljanje lučkih djelatnosti i korištenje objekata lučke podgradnje i nadgradnje” (op. cit. str. 58.).**

⁵¹ Tako BOLANČA, str. 87.

⁵² Temelj prvenstvene koncesije jest **ugovor o prvenstvenoj koncesiji**, koji se mora potpisati u roku predviđenom u odluci o prvenstvenoj koncesiji. Dakle, rok od 12 godina počinje teći od trenutka potpisivanja ugovora o koncesiji između lučke uprave i društva luka nastalog pretvorbom s tim da takvom ugovoru prethodi odgovarajuća odluka.

⁵³ Vrlo je bitno da ZML, odnosno Lučka uprava kao neprofitna pravna osoba osnovana radi upravljanja, izgradnje i korištenja luka otvorenih za javni promet (čl. 30.) ne umanjuje, na nikakav način prava koja su imala poduzeća prije njenog osnutka u obavljanju djelatnosti i korištenju objekata.

⁵⁴ Usp. Branko Kundih, *Hrvatsko pomorsko dobro u teoriji i praksi*, Rijeka, 2005., str. 140. On, naime smatra da je “važno da je lučki prostor i postojeće objekte infrastrukture i suprastrukture do sada koristio prvenstveni koncesionar, a ograničenje djelatnosti na lučkom području ne može se ograničiti prvenstvenom koncesijom”. Dakle, prvenstveni koncesionar može nastaviti koristi objekte koje je koristio do pretvorbe, ali može, bez ikakvog ograničenja obavljati sve djelatnosti u lučkom području pa i one koje nije obavljao do trenutka pretvorbe..

svih djelatnosti i korištenje potrebnih objekata.⁵⁵ Nama se pak čini vrlo značajan, možda i od presudne važnosti čl. 59. ZML-a. On naime, sadrži čitav niz odredbi financijskopravne naravi koje prethode samoj dodjeli prvenstvene koncesije: 1) u roku od 30 dana od stupanja na snagu ZML-a društvena poduzeća dužna su izraditi bilancu (st. 1.),⁵⁶ 2) na osnovu te bilance lučka uprava preuzima upravljanje suprastrukturnim i infrastrukturnim objektima u luci koji su prema zakonu pomorsko dobro, kao i sva prava koja na temelju toga proizlaze te sva dospjela neplaćena sredstva (do osnivanja lučke uprave) za usluge, upotrebu ili gospodarsko korištenje pomorskog dobra (st. 3.), 3) lučka uprava preuzima samo obveze koje su nastale zbog izgradnje i razvoja lučke suprastrukture i infrastrukture do osnivanja lučke uprave (st. 4.).⁵⁷

Dakle, lučka uprava preuzima na sebe *ex lege* i **prava i obveze** s tim da su prava: 1) upravljanje suprastrukturnim i infrastrukturnim objektima u luci koji su prema zakonu pomorsko dobro, te 2) sva prava koja na temelju toga proizlaze, dok su obveze sva dospjela neplaćena sredstva (do osnivanja lučke uprave) za usluge, upotrebu ili gospodarsko korištenje pomorskog dobra. Naglasak je znači na pojmu „bilanca“⁵⁸ kao temeljnom financijskom izvješću⁵⁹ koje je društveno poduzeće luka bilo dužno izraditi u roku od 30 dana, a na osnovu nje će lučka uprava preuzeti navedena prava i obveze, a poduzeće luka iskazati svoju aktivu i pasivu (inventura stanja). Smatramo da su se: a) postojeće društveno poduzeće luka s jedne te b) lučka uprava s druge strane, morali suglasiti o svakoj pojedinoj stavki bilance kao i o svim stavkama bilance zajedno s danom 5. veljače 1996. g. posebno na okolnost iskazivanja vrijednosti objekata koje je izgradilo poduzeća luka i za koje ima valjan način stjecanja.⁶⁰

⁵⁵ Usp. Draško Lambaša, *Pretvorba luka*, „Pravo i porezi“, Zagreb, br. 11. od studenog 1998. na str. 57.

⁵⁶ 1219.-1223. Za njega čl. 62. ZML nije nimalo sporan jer on „utvrđuje obvezu lučke uprave da trgovačkom društvu nastalom pretvorbom društvenog poduzeća luka odobri prvenstvenu koncesiju na osnovi njegova pisanog zahtjeva na vrijeme od 12 godina za sve lučke djelatnosti koje zatraži trgovačko društvo, te za sve potrebne objekte lučke podgradnje i nadgradnje, bez obveze predočavanja planova i programa razvoja, kao što je slučaj kod koncesija koje se daju putem javnog natječaja za vrijeme od 10 godina“. Ipak, autor upozorava na zloupotrebu prava u slučaju da se promijeni struktura vlasnika kapitala društva nastalog pretvorbom i umjesto zaposlenika kao glavni dioničari postanu osobe koje nikad nisu radile u poduzeću luka. To znači do 5. veljače 1996.g. jer je ZML stupio na snagu 5. siječnja 1996. g.

⁵⁷ Čl. 55. ZML je predvidio novčanu kaznu od 300.000 kuna do 450.000 kuna za pravnu osobu za prekršaj u slučaju da ne napravi bilancu. Novčanom kaznom od 50.000 kuna do 100.000 kuna kaznit će se i odgovorna osoba u pravnoj osobi za navedeni prekršaj.

⁵⁸ Bilanca je, po opće prihvaćenoj definiciji, sustavan pregled: a) imovine, b) obveza, c) kapitala, d) prihoda, e) rashoda i f) financijskog poslovanja (rezultata poslovanja). Dakle, sadrži sve stavke (ako su fer i objektivno iskazane) na temelju kojih se može donijeti zaključak o svakom trgovačkom društvu, odnosno pravnoj i fizičkoj osobi.

⁵⁹ Tako Zakon o računovodstvu (Narodne novine, br. 109/07), Zakon o računovodstvu (Narodne novine, br. 146/05) i Zakon o računovodstvu (Narodne novine, br. 90/92, čl. 14.) za **profitne organizacije**, a Uredba o računovodstvu neprofitnih organizacija (Narodne novine, br. 112/93) te Pravilnik o knjigovodstvu i računskom planu neprofitnih organizacija (Narodne novine, br. 20/94. i 40/94) za **neprofitne organizacije**.

⁶⁰ Usp. Snježana Frković, *Stečena prava na pomorskom dobru*, Zbornik radova „Nekretnine kao objekti imovinskog prava“, Zagreb, 2004., na str. 164. Ona otvara pitanje iz čl. 49. Ustava RH (jamčenje

Bez obzira na pregršt različitih stajališta o sadržaju instituta prvenstvene koncesije u Hrvatskoj je potpisan prvi ugovor o koncesiji (prethodila mu je odluka o dodjeli koncesije). Dana 19. rujna 2000.g. Lučka uprava Rijeka, kao davatelj koncesije i Luka Rijeka d.d. Rijeka kao koncesionar potpisali su ugovor i u njemu utanačili međusobna prava i obveze.⁶¹ U polaznim osnovama se navodi da je koncesionar podnio pisani zahtjev za dodjelu koncesije prema čl. 62. ZML-a, te da je odredbom baš toga članka ustanovljeno pravo davatelja koncesije do koncesionaru dodijeli koncesiju za obavljanje djelatnosti iz čl. 9. ZML-a i korištenje objekata infrastrukture i suprastrukture na lučkom području za vrijeme od 12 godina.⁶² Lambaša u zaključku⁶³ konstatira (s gorčinom da su grubo prekršene odredbe ZML-a) da tvrtki Luka Rijeka d.d. iz Rijeke „nije dodijeljena prvenstvena koncesija za sve djelatnosti koje je obavljao njezin pravni prednik (društveno poduzeće Luka) ni za sve objekte lučke podgradnje i nadgradnje kojima se njezin pravni prednik koristio...“

Iz svega navedenog⁶⁴ razvidno je slijedeće: 1. u vrijednost društvenog kapitala (imovine) za pretvorbu procjenjena je samo pokretna imovina društvenog poduzeća Luka iz Rijeke, 2. prvenstvenom koncesijom na koju ima pravo Luka Rijeka d.d. iz Rijeke nisu obuhvaćene sve djelatnosti koje je obavljalo društveno poduzeće Luka iz Rijeke, te

3) tom prvenstvenom koncesijom nisu obuhvaćeni niti svi objekti lučke podgradnje i nadgradnje kojima se koristilo društveno poduzeće Luka iz Rijeke.⁶⁵

Zanimljivo je da ZPDML nije u ničemu dirao u odredbe čl. 62. ZML-a, već je jednostavno uredio da će se postupci za davanje prvenstvene koncesije započeti do stupanja na snagu ZPDML dovršiti prema odredbama ZML-a (čl. 118. ZPDML-a).

Zakon o izmjenama i dopunama ZPDML-a. (dalje: ZID ZPDML)⁶⁶ značajnije je zahvatio u odredbe ZPDML-a na način da je dopunio, za ovaj rad važne odredbe

zaštite prava iz ulaganja) jer poduzeća luka „, prilikom pretvorbe, u procjenu vrijednosti kapitala nisu uključili vrijednost ulaganja u objekte, a ni objekte već su predani na upravljanje lučkoj upravi koja do tada nije postojala ...

⁶¹ V. Draško Lambaša, *Ugovor o prvenstvenoj koncesiji u rječkoj luci*, „Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse – Godišnjak 7“, Zagreb, 2000.g. str. 499.

⁶² Ibid, str. 502.

⁶³ Ibid, str. 512.

⁶⁴ Usporedi s bilj. br. 46.

⁶⁵ Iz dostupne dokumentacije (to su naročito Narodne novine br. 7/2000 – oglasne stranice) razvidno je da je dana 24. 2. 1999. g. trgovačko društvo Luka Rijeka d.d. podnijelo Upravnom vijeću lučke uprave Rijeka zahtjev za dodjelu prvenstvene koncesije za obavljanje lučkih djelatnosti i korištenje objekata infrastrukture i suprastrukture na lučkom području luke Rijeka. Iz navedenog nije, na žalost moguće zaključiti o samom sadržaju toga zahtjeva što je, po nama vrlo bitno. Nadalje, nismo mogli zaključiti, isto tako po kojem je pravnom propisu provedena pretvorba društvenog poduzeća Luka Rijeka (je li prema odredbama izvornog teksta Zakona o pretvorbi društvenih poduzeća iz 1991. godine ili prema njegovim izmjenama i dopunama iz 1992. g. ili...).

⁶⁶ Narodne novine, br. 141/06 od 27. prosinca 2006. g., a stupio na snagu osmog dana od dana objave u Narodnim novinama.

čl. 65. i 67. Tako se čl. 65. nadopunjuje s drugačijim nazivljem vrsta lučkih djelatnosti u lukama otvorenim za javni promet (prihvat i usmjeravanje vozila u svrhe ukrcaja ili iskrcaja vozila s uređenih lučkih površina te ukrcaj i iskrcaj putnika uz upotrebu lučke prekrcajne opreme).⁶⁷ Čl. 67. ZPDML-a dodaje se stavak 6. koji uređuje pravo **lučke uprave** da **može** iznimno, na zahtjev ovlaštenika, uz prethodnu suglasnost Vlade Republike Hrvatske, za koncesije iz članka 66. stavka 5. točke 3. i 4. ovoga Zakona i **za prvenstvenu koncesiju** produžiti rok trajanja koncesije do ukupno 50 godina, za određena područja i odgovarajuće djelatnosti, te sukladno tome izmijeniti i ostale uvjete iz odluke i ugovora o koncesiji u slučajevima: a) ako nove investicije to opravdavaju, b) ako nastupi viša sila.⁶⁸ Dakle, lučka uprava može (ali i ne mora), na zahtjev ovlaštenika koncesije, a uz prethodnu suglasnost Vlade RH produžiti trajanje koncesije do 50 godina za određena područja i odgovarajuće djelatnosti te izmijeniti uvjete iz odluke i ugovora o koncesiji ako to opravdavaju nove investicije i ako nastupi viša sila.⁶⁹

ZID ZPDML- a je u čl. 1. uredio i da prekrcajna oprema (pojedinačni uređaji, strojevi, procesne instalacije, lučke dizalice i drugi proizvodi od kojih se sastoji postrojenje ili su samostalno ugrađeni u građevinu i služe tehnološkom procesu u luci) ne čine pomorsko dobro.⁷⁰ Interesantno je, isto tako da sve lučke dizalice koje su stalno učvršćene na lučko područje u lukama otvorenim za javni promet, odnosno u lukama posebne namjene, do stupanja na snagu ovog Zakona **postaju vlasništvo Republike Hrvatske**. Republika Hrvatska prenosi na upravljanje sve dizalice u lučkom području u lukama otvorenim za javni promet nadležnoj lučkoj upravi koja ih daje na korištenje ovlašteniku koncesije prema uvjetima iz ugovora o koncesiji (ovdje se javlja lučka uprava između RH i ovlaštenika koncesije). Drugačija je situacija u lukama posebne namjene kada Republika Hrvatska izravno prenosi, prema uvjetima iz ugovora o koncesiji, na ovlaštenika koncesije korištenje svih dizalica.⁷¹ Dakle, lučke dizalice nisu više pomorsko dobro te su u vlasništvo Republike Hrvatske, koja ih pak, izravno ili neizravno (putem lučke uprave) daje, a prema uvjetima iz ugovora o koncesiji, ovlaštenicima koncesije na korištenje.

⁶⁷ Čl. 7. ZID ZPDML-a.

⁶⁸ Čl. 9. ZID ZPDML-a.

⁶⁹ Prema čl. 62. ZML-a, prvenstvena se koncesija dodjeljuje na razdoblje od 12 godina s tim da rokovi počinju teći od trenutka sklapanja ugovora o koncesiji. U praksi će biti poteškoća ako takvi ugovori nisu zaključeni pa je pravo pitanje od kada se računa rok od 50 godina. U svakom slučaju čl. 9. ZID ZPDML-a donosi pogodnost nositeljima prvenstvene koncesije ukoliko doista ulažu u nove velike projekte.

⁷⁰ To je također značajna novost, a radi poticanja novih ulaganja. Dizalice su do ovih zakonskih izmjena bile objekat kapitalne suprastrukture i time sastavni dio pomorskog dobra. Sada su dizalice lučka oprema.

⁷¹ V. Čl. 18. ZID ZPDML-a.

3. 2. Upravni i sudski postupci radi prioritetne koncesije

Ono što je već uređeno u riječkoj nije i u splitskoj luci. Dapače, između pravnog sljednika društvenog poduzeća Luka iz Splita (a to je Trajektna luka Split d.d. iz Splita, dalje: Trajektna luka) i Lučke uprave Split (dalje: Uprava) postoje dugogodišnji nesporazumi i sporovi. Bit svih sporova je oko bitno različitog tumačenja čl. 62. ZML-a koji uređuje da će lučka uprava trgovačkom društvu za obavljanje lučke djelatnosti iz čl. 9. ZML-a⁷² koje nastanu pretvorbom predviđenom u čl. 60. ZML-a, dodijeliti koncesiju za obavljanje djelatnosti iz čl. 9. ZML-a i korištenje objekata infrastrukture i suprastrukture na lučkom području na osnovi njihovog pismenog zahtjeva (prvenstvena koncesija), na vrijeme od 12 godina.⁷³

Trajektna luka smatra da, temeljem pisanog zahtjeva ima pravo na obavljanje svih lučkih djelatnosti i korištenje svih objekata na lučkom području bez ikakvih ograničenja.

S druge strane, Uprava ima sasvim drugačije stajalište, odnosno ona smatra da se prvenstvena koncesija može odnositi isključivo na nastavljanje obavljanja onih lučkih djelatnosti koje je društvo obavljalo do pretvorbe i na nastavljanje korištenja onih objekata koje je društvo koristilo do pretvorbe. Sve ostale djelatnosti i svi ostali objekti koji nisu podvrgnuti pod režim prvenstvene koncesije moraju biti izloženi javnom natječaju.

Dakle, ima li Trajektna luka temeljem čl. 62. ZML-a pravo na dodjelu prvenstvene koncesije za obavljanje djelatnosti: 1) na cjelokupnom lučkom području i korištenje svih poslovnih prostora u luci (što je tražilo u pisanom zahtjevu) ili 2) samo za one djelatnosti koje je obavljao do pretvorbe društva i korištenje onih poslovnih prostora do pretvorbe društva?

Upravni sud Republike Hrvatske (dalje: USRH) je, čini se definitivno riješio ovaj spor jer je u svojoj odluci⁷⁴ odbio tužbu Trajektne luke, a nakon što je Vrhovni sud Republike Hrvatske (dalje: VSRH) rješenjem⁷⁵ uvažio zahtjev za

⁷² On određuje vrste djelatnosti u lukama otvorenim za javni promet, a to su: a) privez i odvez brodova, jahti, ribarskih, športskih i drugih brodica i plutajućih objekata, b) ukrcaj, iskrcaj, prekrcaj roba, c) skladištenje i prenošenje robe i drugih materijala, d) ukrcaj i iskrcaj putnika, e) ostale gospodarske djelatnosti koje su s ovima u neposrednoj ekonomskoj, prometnoj ili tehnološkoj svezi (npr. opskrba brodova, pružanje usluga putnicima, tegljenje, servisi lučke mehanizacije, lučko agencijski poslovi i špediterski poslovi, poslovi kontrole kakvoće i količine robe i dr.). Na kraju se članka navodi da se na lučkom području mogu obavljati i druge djelatnosti ako je to propisano posebnim zakonom, kao i ono obavljanje koje ne umanjuje ni otežava obavljanje osnovnih lučkih djelatnosti (st. 2.).

⁷³ Treba, radi objektivnosti navesti i slučaj pretvorbe društvenog poduzeća Luka Rijeka, koja je provedena sukladno čl. 62. ZML-a i na način da je društvo Luka Rijeka d.d. (kao pravni sljednik poduzeća Luka Rijeka) dobilo samo pokretnine i prvenstvenu koncesiju na vrijeme od 12 godina za obavljanje djelatnosti i korištenje objekata infrastrukture i suprastrukture u luci, **a koji su bili u posjedu društvenog poduzeća.**

(O tome Frković, op. cit. str. 164. i 165.)

⁷⁴ Broj: Us-8033/2006-20 od 30. kolovoza 2006.

⁷⁵ Broj: Uzz 3/06-8 od 16. svibnja 2006.

zaštitu zakonitosti Državnog odvjetnika Republike Hrvatske (dalje: DORH)⁷⁶ i ukinuo presudu USRH broj: Us-10744/2004 od 30. studenoga 2005. g.⁷⁷ i predmet vratio tome Sudu na ponovno odlučivanje. DORH je, naime u ovom slučaju iskoristio svoje zakonsko pravo⁷⁸ i umiješao se u spor kao zakonski zastupnik Republike Hrvatske (nositelja vlasti na pomorskom dobru) i u korist Uprave zbog pogrešne primjene materijalnog prava (ZML-a), ali i bitnih povreda procesnog prava (ZPP-a) koje je Upravni sud počinio donošenjem odluke od 30. studenoga 2005. U *meritumu* smatra da se prvenstvena koncesija može dodijeliti samo za one djelatnosti koje je trgovačko društvo nastalo pretvorbom **obavljalo ranije na određenom području**. Sve druge djelatnosti u lučkom području kao i svi drugi objekte u luci ne mogu biti predmet prvenstvene koncesije već javnog natječaja (čl. 10. st. 4. ZML-a), a čime se štiti zapovjedna odredba da se jednom trgovačkom društvu ne može dati koncesija za obavljanje svih lučkih djelatnosti (čl. 10. st. 5. ZML-a).

Zanimljivo je da DORH također navodi da ZML nigdje izričito ne ograničava opseg prvenstvene koncesije u odnosu na pojedine djelatnosti ili dio lučkog područja. Međutim, čl. 62. ZML-a ne može se, po njemu tumačiti na način da društvu za obavljanje lučkih djelatnosti lučka uprava treba dodijeliti koncesiju za obavljanje djelatnosti koje su navedene u zahtjevu bez ograničenja već izraz „na temelju pisanog zahtjeva“ znači da se dodjela koncesije za te djelatnosti ne obavlja na podlozi javnog natječaja već na temelju zahtjeva društva koje je nastalo pretvorbom, a koje je ranije obavljalo te djelatnosti (prilikom odlučivanja lučka uprava utvrđuje koje je djelatnosti to društvo ranije obavljalo i na kojem lučkom području te u skladu s tim utvrđenjem činjenica dodjeljuje prvenstvenu koncesiju).

U zahtjevu za zaštitu zakonitosti DORH se osvrnuo i na pitanje obavljanja parkirališne djelatnosti (što je, isto tako bilo predmet dugogodišnjih sporova). Ukratko: temeljem Zakona o sigurnosnoj zaštiti brodova i luka otvorenih za javni promet⁷⁹ Lučka uprava Split donijela je sigurnosnu mjeru zaštite luke u okviru Plana sigurnosne zaštite lučkog područja otvorenog za međunarodni promet i to zabranom obavljanja parkirališne djelatnosti izvan potreba ukrcaja i iskrcanja putnika i vozila. Navedeni Plan odobren je od strane nadležnog ministra dana 30. lipnja 2004., slijedom čega više nema uvjeta za obavljanje parkirališne djelatnosti koja nije u funkciji ukrcaja i iskrcanja putnika i vozila.

⁷⁶ Broj: UZ-DO-56/05 od 18. siječnja 2006. FD/DA.

⁷⁷ Tom presudom Upravni je sud presudio da se: a) tužba tužitelja T.L.S. d.d. iz S. uvažava te se poništava rješenje Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka RH, klasa: UP/II-342-01/04-01/176, ur. Broj:530-04-04-3 od 29. studenoga 2004.g. i b) uvažava žalba te poništava odluka L.U. iz S. broj: 2176 od 21. lipnja 2004.

⁷⁸ Temeljem čl. 21. st. 1. Zakona o upravnim sporovima (Narodne novine, br. 53/91, 9/92 i 77/92) kojim se uređuje pravo državnog odvjetnika na podnošenje zahtjeva za zaštitu zakonitosti ako je tom odlukom povrijeđen zakon, drugi propis ili opći akt.

⁷⁹ Narodne novine br. 48/04. i 51/04.

VSRH je uvažio zahtjev za zaštitu zakonitosti, ukinuo presudu Upravnog suda Republike Hrvatske od 30. studenoga 2005. godine i predmet vratio tom sudu na ponovno odlučivanje. Iz obrazloženja rješenja proizlazi slijedeće: 1. Čl. 62. ZML-a ne sadrži pobliže odredbe o sadržaju i obimu prvenstvene koncesije, posebice jer se ona dodjeljuje temeljem pisanog zahtjeva a bez javnog natječaja, 2. ZML-a je uredio i pravo i obvezu lučke uprave da ocijeni i odluči o nizu okolnosti koje su od nesumnjivog utjecaja na odlučivanje o zahtjevu za dodjelu koncesije, 3. Nije sporno pravo Trajektna luka na dodjelu prvenstvene koncesije za one djelatnosti koje je obavljalo do trenutka pretvorbe, odnosno za one objekte koje je koristilo do tog trenutka, 4. Upravni je sud, prilikom donošenja odluke, a zbog pogrešnog pravnog pristupa pogrešno primijenio materijalno pravo (ZML).

Putem ustavne tužbe Trajektna luka je ipak zatražila zaštitu pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske jer smatra da su joj u tijeku cijelog postupka povrijeđena ustavna prava zajamčena čl. 18., 19., 29., 48., 49., 50. i 52. Ustava Republike Hrvatske (III. TEMELJNE SLOBODE I PRAVA ČOVJEKA I GRAĐANINA)⁸⁰.

4. ZAKLJUČAK

Predmet ovog rada je analiza stečenih prava na pomorskom dobru u dva slučaja: 1. u stečajnom postupku na nekretninama (objektima) stečajnog dužnika, a nalaze se na pomorskom dobru, te 2. dodjele prvenstvene koncesije društvima nastalim pretvorbom društvenih poduzeća luka.

Što se tiče prava stečajnog dužnika, niti jedan pravni propis iz pomorskog prava nije uredio ovo specifično pitanje na jasan način, već je u cijelosti prepustio sudskoj praksi pronalaženje rješenja (zahtjev dužnika prema RH za naknadu za ulaganja u tuđu stvar tj. stjecanje bez osnova iz čl. 1111. ZOO je racionalna solucija s kojom se i mi slažemo).

ZML je trgovačkom društvu za obavljanje lučkih djelatnosti, a nastalom pretvorbom, ustanovio posebno pravo - prvenstvenu koncesiju za obavljanje djelatnosti (iz čl. 9.) i korištenje lučkih objekata na lučkom području na rok od 12 godina, a temeljem ugovora o prvenstvenoj koncesiji.⁸¹ Ipak, takvo rješenje nije po volji koncesionara jer više nemaju stvarnih prava na imovini koju su stekli u dogododijšnjem poslovanju (nama nisu poznate sve bitne činjenice,

⁸⁰ Za Ustavni sud relevantne su samo one činjenice od čijeg postojanja ovisi ocjena o povredi ustavnog prava.

⁸¹ Svakom ugovoru o koncesiji prethodi odluka o koncesiji. Zato je dobro da novi Zakon o koncesijama (NN br. 125/08) u čl. 22. izrijekom regulira opća pravila o odabiru najpovoljnijeg ponuditelja. Tako davatelj koncesije ne smije potpisati ugovor o koncesiji prije isteka razdoblja mirovanja, koje iznosi 15 dana od dana dostave odluke o odabiru najpovoljnijeg ponuditelja svakom ponuditelju (st. 4.) te se tek završetkom razdoblja mirovanja smije potpisati ugovor o koncesiji između davatelja koncesije i odabranog ponuditelja jedino ako žalbom nije pokrenut postupak pravne zaštite (st. 5.). Ako je pak žalbom pokrenut postupak pravne zaštite, ugovor o koncesiji smije se potpisati kada odluka o odabiru najpovoljnijeg ponuditelja postane konačna, tj. ako je uložena žalba odbačena ili odbijena (st. 6.).

posebno bilanca društvenog poduzeća luka da bismo donosili svoj sud). ZID ZPDMML iz 2006.g. (stupio na snagu početkom 2007.g.) je omogućio produljenja i prvenstvene koncesije do ukupno 50 godina s tim da nove investicije to gospodarski opravdavaju.

Napokon, iz rada proizlazi zaključak: nesporazumi između RH, odnosno lučkih uprava s jedne te trgovačkih društava s druge strane trebaju se rješavati na miran način (sporazumno) poštivajući prije svega Ustav.⁸² Sudski su sporovi u pravilu dugotrajni i apsolutno ne doprinose razvoju pomorskog dobra. Ustavni bi se sud pak mogao voditi načelom razmjernosti (proporcionalnosti) važući između privatnog i općeg interesa, odnosno jednog ustavnog prava u odnosu na drugo ustavno pravo u svakom konkretnom slučaju.⁸³

VESTED RIGHTS ON MARITIME DOMAIN

The objective of this study is to analyze the vested rights on maritime domain in two cases: 1. in case of bankruptcy proceeding to debtors assets (port object-immovable assets) located on the maritime domain, and 2. in case of priority concession assignment to the port companies arising from transition of socially owned ports.

The conclusion is obvious: all conflicts between the Republic Croatia, more exactly port authority, on the one side and trade associations on the other side should be resolved quietly and above all respecting the Constitution. Longlasting judicial proceedings do not make any contribution to the development of maritime domain which is good of common interest for RH.

Key words: *vested Rights, maritime domain, Republic of Croatia*

⁸² CRNIĆ, Jadranko, *Ograničenje odnosno prestanak prava vlasništva izvlaštenjem*, Zbornik radova „Nekretnine kao objekti imovinskog prava“, Zagreb, 2004., str. 9. ističe: „Vlasnička, pak, prava stečena ulaganjem kapitala i jamstvo inozemnom ulagaču da će svoju dobit i uloženi kapital slobodno iznijeti iz Republike Hrvatske utvrđena su st. 4. i 5. čl. 49. Ustava. To je, u biti, zabrana državi da zahvati u pravo vlasništva, da pokušaji novih nacionalizacija ne bi mogli biti provedeni na ustavan način.“ Autor istovremeno i upozorava: „Stoga se opasnosti koje bi mogla donijeti poduzetnička i tržišna sloboda iz st. 1. i 2. čl. 49. sprečavaju ili umanjuju odredbama o zabrani monopola i onima iz st. 3. čl. 4. Ustava“.

⁸³ Usp.odluku Ustavnog suda RH br: U-III-2888/2006 od 24. rujna 2008.g. objavljenu u NN br.115/08.